

SOMOGYVÁRY GYULA

Virágzik a mandula...

I.

*„Örmester úr, mitül véres a lába,
Talán bizony ellőtték a csatába?”
„Ellőtték a jobb lábam a hajlásba,
Meg köll halni, fiaim, a csatába!”
(Bakanóta 1914-ből)*

...Akkor lehetett egy óra.

Érdemes lett volna számolnom, hogy hányadszor ásítottam már azon az éjszakán. Nyilván az ezrediknél tartottam volna. Mert ásít az ember, ha álmos és ha fázik.

Én pedig nagyon álmos voltam. Előtte való két éjszakán folyton a lőréseknél állottunk, mert jobbra tőlünk, a San Michele kúpján egyre próbálkozott az olasz. A váradi honvédek ugyan mindannyiszor visszaverték, de azért a debreceniek két zászlóalját esti szürkületkor mégis közelebb tolták a kúp mögé, s a Wippachtól le a tengerig riadókészültségben állott az egész front.

Két éjszaka hát nem aludtam semmit.

Aznap, egész napon át aknavetőtűz zuhogott ránk, s a mellvédek kőrakása vagy tíz helyen is beomlott az árokba. Egész délután a köveket szórtuk ki, no meg a dobokat figyeltük.

Mert ez volt akkor a háború divatja.

A hadviselés a föld alá vonult.

Olasz is, magyar is egyre robbantott. Aknákat, folyosókat fúrt az ellenfele alá, hogy azután, ha kellő helyre ért, meghordja az aknasikátor végét ekrazittal, s fölrobbantsa a szemben lévő árkot.

Hát erre kellettek a dobok meg a vizesdézsák. A dobok bőrére vetett néhány babszem, vagy a dézsák vizének rezgése elárulta, fúr-e az elenség.

Aki nem próbálta, nem tudja, milyen irgalmatlan dolog volt a dobok meg a vizesdézsák figyelése. Hiszen a babszemek meg a víz egyre rezegtek. S az embernek milliószor eszébe jutott: hátha most készült el alattunk az akna, hátha most hordták tele dinamittal, hátha most, ebben a percben gyújtják a kanócat, s egy perc múlva már nem leszünk. Mert szerencse dolga az egész. Lám, a múltkor is a 46-osok alá fúrtak az olaszok. Pusztá szerencse, hogy idejében kiürítették az árkot, s a robbanás az üres vonalat röpitette légbe.

De ezen a harmadik éjszakán már semmire sem gondoltam. Kezem, lábam olyan volt, mint az ólom. Úgy éreztem, hogy nagy szöges bakancsaim valójában már nem is idegen testek rajtam, hanem hozzám nőtt, hozzám tartozó testrészek. Akár a körmeim, a hajam vagy a fülem. Hiszen második hete, hogy nem voltak lent a lábamról. Nem éreztem a különvalóságukat. Valami fásult zsibbadás futkározott a tarkómtól le a talpamig. S ötpercenként néztem rá az órám világító számlapjára.

Este kilenc órakor vettem át a szolgálatot Juranics hadapródtól. S hajnali két órakor kellett felébresztenem Sós hadnagyot, az utánam következő vonalügyeletet.

Fél kettő már régen elmúlt, de hol volt még a két óra, teremtmény Isten!

Elbotorkáltam a jobbszárnyra. A csatlakozáshoz. A fejem behúztam a vállaim közé, mert a harmadik szakasznál alig méteres volt az árok meg a mellvéd, a digó géppuska pedig egyre odapittyeggett.

Sötét volt, pogány sötét. Csak percekre suhant el fölöttünk az olasz fényszóró sugárkévéje vagy egy-egy égnek szálló rakéta. Olyankor jól láttam az árkot s a vonal mögött lévő fenyőerdő széthasogatott csonkjait. De utána még sötétebb feketébe burkolózott minden. Csak messze, a Podgorán fortyogott szakadatlan villogással a két front.

Óráknak tűnt, amíg elértem a szárnyra, mert százszor is belebotlottam egy-egy alvó honvéd testébe vagy a mellvédekről lecsúszott homokzsákba. Az őrszemek a lőrésnek dőlve, álmosan horkantak össze, mikor elmentem mögöttük. És fásultan, halálra fáradt szajkó módjára dünnyögték mondókájukat:

– Tizedik biene...¹ harmadik szakasz... négyes számú belső figyelő... Előrefigyelek... semmi különös...

Már az első szavuknál megismertem őket.

Ez az öreg Harangozó volt. Tegnap íratott velem a feleségének Nagykátára, hogy mégis adja el a borjút. Amaz pedig Klincsok Janó volt, a nagyétkű tót. A tornóci juhász, aki egyre várta a felmentését, mert ígérte hazulról a jegyzője.

Jobbra, lent a lejtőn, a vonal mögött, járőr bukdácsolt a dolinán át. Nyilván az előrevont debreceni tartalék zászlóaljtól.

Aztán újra csönd lett.

Ásítva, le-lecsukódó szemmel botorkáltam tovább.

Csönd.

Távolban rakéták és fegyverropogás.

1. Védőszakasz.

...Megálltam egy harántgát mellett, s kivontam jobb kezem a nyirkos bekecs zsebéből, hogy meglássam az óralapot a csuklómon.

S akkor rám szólt valaki:

- Állj, ki vagy?
- Vonalügyeletes a tizedik bienéből!
- Jelszó?
- Dragoner. Jelhang?
- Dolomiten! Rendben van. Tovább!

Előreléptem.

Nyurga árnyék magasodott előttem. A váradi honvédek szárnyszakasának zászlósa.

- Szervusz!
- Szervusz!

S mindketten ásítottunk az álmoságtól és a borzongástól. Mert fáradtak voltunk és nyirkosak.

Néztük a fortyogó Podgorát, melynek púpja óriási tevehátként domborodott föl a fényszórók kévéjében. Az oldalában hosszú, tüzes hernyóként húzódott a puskázó rajvonal.

– Nyomják a Podgorát, testvér – dünnyögte a szomszéd. – Nyomják. Most ott próbálkoznak.

Édeskés, émelyítő halottszag húzódott felénk, és borúsán, álmosan dőlünk a mellvédnek.

Valahol a sötét végtelenségben megláttam Vénusz csillagát.

S abban a pillanatban hús tengeri szél legyintett felénk délről, az Adria felől.

A hajnal.

S ugyanakkor fény lobbant meg messze délen, az összelőtt Bagni-fürdő mögött, mélyet morrant egy hosszú csöví ágyú, huhogva, hosszan huhogva szállott el fölöttünk roppant gránátja, s messze hátul, a Vallone-völgyben robbant földrengető zuhanással.

– A disznó Sdobba-üteg! – morgott a koma. – A konyhásokat lövi.
– Kezdődik a pokol! – bókoltam rá, de már nem éreztem szavam súlyát.

Egy ideig még ott ásítottunk, aztán elköszöntem.

- Szervusz!
- Szervusz!

És ballagtam vissza az árkon.

A hatodik harántgátnál lehasaltam a mellvéd alá a babszemes dobra, s a köpenyem alatt rávillantottam a villanylámpámat. Rezegtek a babszemek.

Ötödnapja rezegtek.

Sóhajtvá mentem tovább.

Egyszer-egyszer még fölnéztem az égre, a ragyogó Vénuszra, homályos gondolatok hazavittek az anyámhoz, láttam a József körúti fákat, és százszor is megnéztem az órát, anélkül hogy fölfogtam volna, mennyit mutat.

A második szakasz vonalában járhattam már félig ébren, félig alva, amikor messze, bal kéz felől lilásodni kezdett az ég alja.

– Hajnal, hajnal... – motyogtam kábult fejjel, s vittek, vittek a nagy szöges bakancsok.

Végre benyitottam Sós hadnagy földözékébe.

Ahogy betettem az ajtót, rávillantottam a villanylámpámat.

Hanyatt feküdt a deszkaágyon. A szája nyitva volt, s a melle úgy járt, mint a fűjtató.

Hebegve ébredt, amikor felráztam.

– Ki az, mi az, micsoda?

– Én vagyok, hadnagy úr. Két óra. Átadom a szolgálatot. Csönd van odakint... Csak a babszemek rezegnek.

Nem szólt. Ült a kemény deszkalapon kábult közömbösséggel, és soká tartott, amíg legyűrte, szegény, az álmat.

Hanem azután fölhorkant, ásított, cigarettára gyújtott, összehúzta magán a derékszíjat, s fölállott.

– Jól van, pajtás – morogta –, átveszem a szolgálatot. Eriggy aludni! Tán szerencséd lesz, hogy kialhatod a hat órát.

Felém nyújtotta a kulcsát. Rumos katonakávé volt benne. Kicsit meg-savanyodott már, de jó volt. Aztán ő is húzott belőle, s kibotorkáltunk az ajtón.

Akkor már pirosan égett a hajnal mögöttünk, a Hermada sziklatengere fölött.

A futóárok végén megállott a hadnagy, ásítva dőlt a sziklafalnak, én meg eltopogtam az odúmba.

A rajkályha már régen kialudt, de a legényem forró kávéval várt. Hogyan csinálta, nem tudom.

Levágтам magam a deszkalapra, s lehunytam a szemem. Csak a derékszíjat lazítottam meg magamon egy rántással.

Aludni!

Teremtő Isten, ez a legszebb rendelésed a földön. Aludni! Csak ne jöjjön közbe semmi. Csak hat óra hosszát...

– Zászlós úr – pusmogta a legény –, itt a kávé. Jó rumos. Tessen meginni.

Csak a fejemmel intettem, hogy hagyjon.

Dehogy hagyott. Ismerte ő már a fáradtságnak ezt az állapotát. Az embergép lejárását, amikor már minden mindegy.

A számhoz nyomta a forró kulacsot. S a gégem az ösztön örök kötelességtudásával megindult. Ittam, nyeltem. De már nem voltam ébren.

Forró gyönyör bizsergett végig rajtam.

Ittam s aludtam.

S végül csak aludtam...

Tíz percet-e vagy két óra hosszat? Ki tudja?

*

A legényem rázott.

– Zászlós úr! Zászlós úr! Szolgálati jegyet hoztak a zászlóaljtól.

Kint gránát vágott le valahol a közelben, s reszketett a föld.

Nem soká alhattam, mert az éjszaka utolsó árnyai még bujkáltak a dolinákban meg a Vallone-völgy fölött.

Betűztem az írást.

Zászlós úr haladéktalanul adja át szakaszát a 3. századtól oda áthelyezett Molnár hadapródjelöltnek, s teljes felszereléssel jelentkezék a zlj.pságnál.²

Bambán bámultam magam elé, s valami gyerekes magam szánása kerekedett bennem.

Istenem, hát nem hagynak aludni!

Súlyos hátizsák mozgott el a fedezék tenyérnyi ablaka alatt.

Aztán nyikkant az ajtó, szöges bakancsok csikordultak a sziklapadlón, nagy vörös kéz lendült a sapkához, s rekedt hang dörmögött felém:

– Zászlós úr, Molnár hadapródjelölt alázatosan jelentem, bevonultam, s átveszem a szakaszt.

– Jó, jó, pajtás – motyogtam –, de hát mi ez? Épp az imént dültem le. Hullá vagyok.

– Pedig most ne aludj, zászlós úr, mert én a te helyedben az égis ugranék örömben.

Nagy sokára értettem csak meg, mit beszél.

Nagy tisztipótlást kapott az ezred. S a régebbiek közül néhányat pihenni küldenek a front mögé. A kiképzőcsoportokhoz. Bauer hadnagy, Látrányi hadnagy meg én: aló, vissza!

2. Zászlóalj-parancsnokságnál.

– Hű, a teremtésit, Feri, készülj!

Fürge kézzel kapott cókókunk után a legény, én meg kibotorkáltam a kadéttal a vonalba, hogy átadjam neki a szakaszt.

S azután útra kerekedtem.

A segélyhely sziklahorpadása előtt óvatosan lépő sebesültvivőket értünk el.

– Kit visznek?

– Tüske őrmester urat!

– Milyen sebe van?

– Fejlövés. Nagyon rosszul van. Nincs is eszínél.

Összefacsarodott a szívem. Valamikor egy századnál szolgáltunk. Teremtő Úristen, hát mindenkinek ez a vége?

Néma miatyánkkal loholtam előre.

Hat órákor már Marcotiniben voltam.

Az alezredes megveregette a vállam, az ezredsegédtiszt szerencsés kutyának nevezett, s én mindent felejtő, bódult örömmel indultam neki a görzi³ útnak.

Hol volt akkor már az álmoság?

Előttem lángolt a későn kelő februári nap, mögöttem pedig dörömbölve zúgott a Doberdó.

Balra fönt a hegyeken fehérén szikrázott a hó, körülöttem gyáva zöldbe igyekeztek a tar sziklák, majd elém tárult a Wippach fényben fürdő völgye.

Minden lobogott, lángolt azon a reggelen.

A nap, a víz s a tavaszba zsendülő Karszt.

S a vérem úgy zsongott édes bódulatban, hogy szinte beleszédültem.

Két szöges végű bot s négy bakancs kopogott az úton.

A legény meg én.

A sötétből mentünk a világosságba.

A halál felől az élet felé.

A vérből és virrasztásból a nap felé.

...Azon a tavaszon fordultam huszadik évembe.